

Viipurin
Suomalainen
Kirjallisuusseura

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita kirja-arviot 2022

Martti Turtola, *Helsinki punakaartin kurituksessa, kirja-arvio teoksesta "Uutta aikaa ei uhreitta luoda"*. Lääkäri Martti Johannes Siiralan päiväkirja 1914–1918, toimittanut Seppo Siirala.

CC BY-NC-ND 4.0

Helsinki punakaartin kuristuksessa

”Uutta aikaa ei uhreita luoda”. Lääkäri Martti Johannes Siiralan päiväkirja 1914–1918.

Toimittanut Seppo Siirala. Esipuhe Samu Nyström. 2022

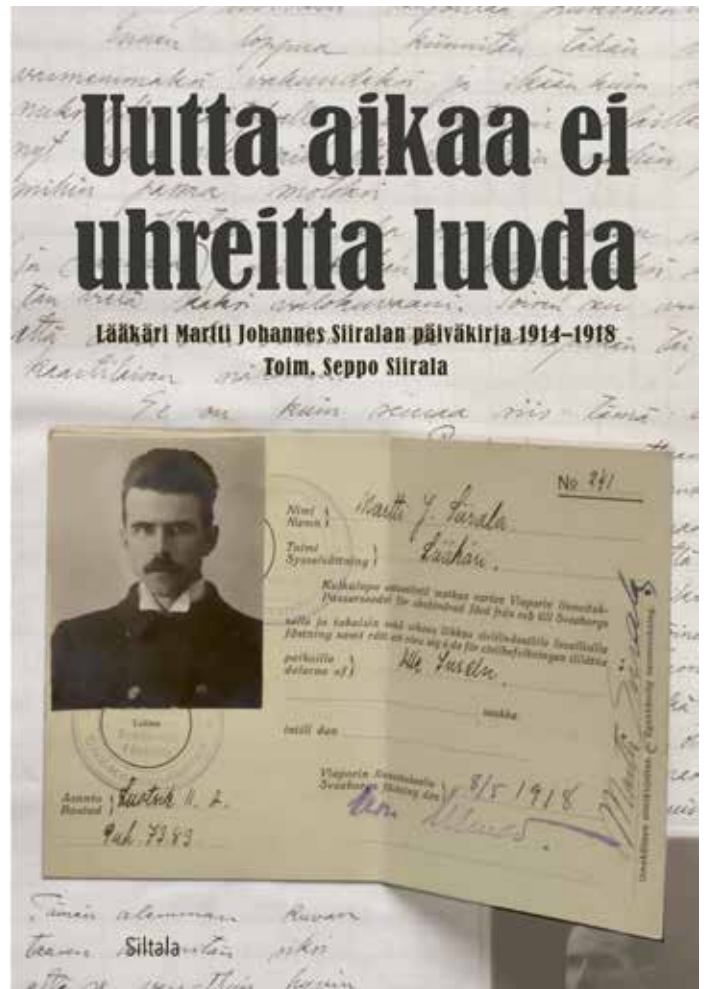
442 sivua, kuvitus.

Siltala, Helsinki

Lääkieteen opiskelijan ja sittemmin lääkäri Martti Siiralan päiväkirjan löytyminen marraskuussa 2017 Siiralan suvun kesähuvilan arkistokaapista on melkoinen tapaus. Mielenkiintoiseksi sen tekee luonnollisesti sen kirjoittaja, nuori (25-vuotias) lääketieteen kandidaatti Martti Johannes Siirala, sekä kuvattu aikakausi, joka kattaa melkein täsmälleen maailmansodan ajan elokuun alusta 1914 vuoden 1918 loppuun. Kotimaan kohdalta ajanjakso käsitti myös suuren osan vuonna 1908 alkanutta toista sortokautta.

Samalta ajanjaksolta on toki ilmestynyt useita muitakin päiväkirjoja, joista ehkä kuuluisin ja kirjallisesti loistokkain on kirjailijamestari Juhani Ahon *Hajamietteitä kapinaviikoilta* (WSOY 1961, toinen painos). Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi kahtena niteenä jo 1918–1919. On luonnollisesti kohtuutonta vertailla nuoren lääketieteen opiskelijan ja huipussaan olevan kirjailijamestarin teoksia kirjallisesti toisiinsa. Myös näkökulmat ovat hieman toiset. Molemmat kirjat vaativan määrätynlaisen ponnistuksen loppuun saattamiseksi. Itse tartuin loppuvaiheessa Ahon joskus aloittamaani teokseen (nyt oli hyvä syy lukea se loppuun). Kirjat tukivat lukiessa oivallisesti toisiaan.

Näkökulmien ero johtuu paljolti kirjoittajien erilaisesta yhteiskunnallisesta asemasta: Silloisen Suomen parhaaksi kirjailijaksi tunnustettu Aho toimi Raamatun käännöskomitean jäsenenä, hänen taustallaan oli jo merkittävä osa koko kirjallisesta tuotannosta. Siirala taas aloitti uraansa ja kamppaili vielä opintojen parissa. Tosin hänkin kuvatus ajanjakson aikana meritoituu ja hakee jo kunnanlääkäri virkoja maalta. Ahon lapset olivat jo aikuisia, Siirala solmi avioliiton ja heille syntyi 1918 esikoistyttö. Sen vuoksi Siiralan kirjassa suuri osa tekstistä kuvaa perheen kamppailua jokapäiväisen toimeentulon ja ennen muuta ruuan puolesta.

Aho tarkastelee päivittäisissä muistiinpanoissaan tilannetta paljolti ”ylätasolta”. Hän lukee päivittäin *Työmiestä* ja *Tiedonantajaa*, ainoita Kansanvaltuuskunnan sallimia lehtiä. Siirala ei juuri halua niihin tarttua ja joutuu luomaan kuvansa tilanteesta suureksi osaksi kuulemiensa uutisten ja huhujen pohjalta. Molemmat kirjoittajat kuuluivat kiistämättä ”herrasväkeen” ja olivat siten vaaravyöhykkeessä joutua punakaartilaiden pidättämiksi ja miksei ampumaksikin. Kaikki saattoi kadulla olla aivan hiuskarvan varassa.

Molempien kirjoittajien luoma kuva Kansanvaltuuskunnan eli punakaartien miehittämästä Helsingistä on irvokas. Voi olla, että Kansanvaltuuskunnan keskuudessa oli joillakin sen jäsenillä hyväkin tahtoa luoda järjestystä kaupunkiin, mutta he olivat täysin voimattomia: punakaartit käyttivät häikäilemättöä valtaa kaduilla, virastoissa, kaupoissa ja kodeissa tunkeutumalla niihin. Laillisuusyhdistyksestä ei ollut kapinaviikkoina tietoaakaan. Ja vaikka suomalaiset ”punikit” olisikin saatu jonkinlaiseen järjestykseen, kukaan ei saanut järjestykseen rehvakkaita venäläisiä sotilaita ja ennen muuta – pahimpia kaikista – matruuseja. Meriväki oli melkein neljä vuotta oljennellut mitään tekemättä Venäjän laivaston eri kokoisissa aluksissa sukellusveneistä ja pienistä tykkiveneistä jättiläismäisiin taistelulaivoihin saakka. Eniten tutuu Siiralankin pelänneet juuri irti päässeitä matruuseja.

Vaikka Siirala lääkärinä kuului punakaartilaiden näkökulmasta katsottuna ”herrasväkeen”, voi lääkärin ammatin kuitenkin suojelleen häntä. Punakaartien johto kyllä ymmärsi hyvin, että hekin olivat sodan syyttyä riippuvaisia ammattitaitoisesta lääkintä- ja hoitohenkilökunnasta. Punakaartien komentaja Haapalainen oli päiväkäskyissään kyllä julistanut ehdottoman koskemattomuuden tälle henkilökunnalle. Mutta mitä siitä piittasi rintamalla katkeroitunut rivipunikki, jonka liipasinsormi oli hyvinkin herkässä.

Kansanvaltuuskunnan tai paremminkin punakaartien johdon, jotka todellista valtaa pitivät, tiedottamisen strategia oli yksinkertainen: on valehdeltavat niin paljon kuin sielu sietää ja näin luoda tietämättömille joukoille harhakuva todellisuutta edullisemmasta tilanteesta. Surkein esimerkki siitä on kysymys saksalaisen intervention toimeenpanemisesta. Aina siihen asti, kunnes saksalaiset joukot olivat edenneet Heikinkadulle (nykyiselle Mannerheimintielle) punaisten johto vakuutti, että etenevät joukot olivat ”vain” saksalaisiin asepuhuihin puettuja suomalaisia suojeluskuntia!

Tätä illuusiota ylläpidettiin aivan kaupungin valloituksen kynnykselle. Itse asiassa näytti, että Helsinki siirtyisi ilman Tampereen kaltaista suurtaistelua valkoisille. Näin ei sitten punaisen johdon hulluudessa käynyt. Punaiselle puolella jo Tampereelta tutuksi tulleeseen tapaan joukkojen johto pakeni ensin ja jätti onnettomat rivimiehet – ja vielä surkeampaa! – nuoret tytöt aseineen saksalaisen kouliintuneen ammattiarmeijan armoille. Näin sitten saatiin aikaan verinen muutaman päivän loppurysäys, joka oli punaistenkin kannalta aivan turha. Samaa keinoa punakaartin johto käytti Viipurissa, jossa Edvard Gyllingä lukuun ottamatta johto pakeni viimeisellä höyrylaivalla Pietariin jättäen tuhannet rivimiehet valkoisen terrorin armoille.

Huhtikuun alussa Siirala kirjoittaa: ”Uusimaa on ainakin ollut mitä katalampien murhatekojen todistajana. Ja samantapaisia viestejä tulee muiltakin tahoilta Suomea”.

Oliko Siirala kokemuksiinsa vedoten sitten kostonhimoinen? Näin ei voi sanoa, vaikka hän tilanteen talven myötä kiristyessä välillä rajustikin purskahti ajatellessaan punaisten terroria. Hän toimi lääkä-

rinä äärimmäisen vaikeissa oloissa Suomenlinnan vankileirillä ja siten näki koko punaisten kurjuuden. Seuraava tunne oli lähinnä sääli ja myötätunto.

Päiväkirjasta ilmenee, että Martti Siirala ei ollut nuoraktivisti, vaikka ikänsä puolesta sitä olisi hyvin voinut olla. Hän syntyi vuonna 1889 sivistyneistösukuun Viipurissa. Siirala oli vielä päiväkirjan vuosinakin – jopa siis punaisten miehittämässä Helsingissä – tärkeä osakunta-aktivisti. Hän toimi Viipurilaisessa Osakunnassa ja Ylioppilaskunnassa. Tämä viipurilaisuus ja ylipäätään karjalaisuus oli tälle helsinkiläiselle lääkärille tärkeä.

Mikään aktivisti tai jääkäri liikkeen kannattaja hän ei ollut, vaikka sitten odottikin jääkäreiden ja saksalaisten joukkoja tulemaan vapauttamaan Helsinkiä ja Viipuria punaisesta terrorista. Hän oli jopa yrittellyt estää joitain osakuntatovereitaan lähtemään Saksaan saamaan sotaoppia. Samoin hän suhtautui – oikeastaan yllättävästi – epäillen saksalaisten joukkojen kutsumiseen Suomeen. Näin jälkikäteen katsottuna se oli valtioviisutusta, koska se lyhensi huomattavasti sotaa ja takasi nuoren valtion ulkopoliittisen turvallisuuden.

Koko sodan ajan hän yritti pitää yhteyttä Viipuriin omaisiinsa. Yllättävän pitkään postikortit kulki-
vatkin, mutta sähkeyhteydet katkesivat lopulta kokonaan. Jääkärien joukosta Siiralallekin nousi muita ylemmäs ”karjalaisten sankari”, Aarne Sihvo.

Martti Turtola